

POSTANOWIENIE

Dnia 13 czerwca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Włodzimierz Wróbel (przewodniczący)

SSN Małgorzata Wąsek-Wiaderek (sprawozdawca)

SSN Paweł Wiliński

Protokolant Edyta Demiańczuk - Komoń

po rozpoznaniu w Izbie Karnej, na posiedzeniu w dniu 13 czerwca 2023 r.,
przy udziale prokuratora Prokuratury Regionalnej w Katowicach Krzysztofa Urgacza
delegowanego do Prokuratury Krajowej,
w sprawie **M.B.**,
przekazanego na podstawie art. 441 § 1 k.p.k. przez Sąd Okręgowy w Świdnicy,
postanowieniem z dnia 8 grudnia 2022 r., sygn. akt IV Ka 886/22,
zagadnienia prawnego wymagającego zasadniczej wykładni ustawy:

„1. Czy art. 14fa ustawy z 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2021 r. poz. 2095) stanowiący w ust. 1, że "w okresie obowiązywania stanu epidemicznego albo stanu epidemii, ogłoszonego z powodu COVID-19, oraz w okresie roku po ich odwołaniu w sprawach rozpoznawanych według przepisów ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego o przestępstwa zagrożone karą pozbawienia wolności, której górna granica nie przekracza 5 lat, na rozprawie apelacyjnej sąd orzeka w składzie jednego sędziego, jeżeli w pierwszej instancji sąd orzekał w takim samym składzie", dotyczy także przestępstw skarbowych?

2. Czy w sytuacji kiedy w postępowaniu przygotowawczym w sprawie o przestępstwa skarbowe toczyły się odrębne postępowania w formie dochodzenia, przy czym w świetle kwalifikacji czynu przyjętej w akcie oskarżenia, mogło się toczyć w takiej formie zaś po wniesieniu do sądu aktów oskarżenia w tych sprawach, w postępowaniu sądowym połączono sprawy do wspólnego rozpoznania i sąd I instancji wymierzył za przestępstwa skarbowe karę stosując jej nadzwyczajne obostrzenie na podstawie art. 37 § 1 pkt 3 k.k.s. (ciąg przestępstw):

- sąd odwoławczy winien orzekać w składzie trzech sędziów?
- zachodzi brak skargi uprawnionego oskarżyciela?"

p o s t a n o w i ł
odmówić podjęcia uchwały.

(TM)

UZASADNIENIE

Zagadnienie prawne przedstawione do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu wyłoniło się na tle następującej sytuacji procesowej.

Przeciwko M.B. finansowy organ postępowania przygotowawczego – Naczelnik [...] Urzędu Celno-Skarbowego w W. prowadził trzy odrębne dochodzenia, każde o jeden czyn z art. 107 § 1 k.k.s. w zw. z art. 9 § 3 k.k.s., tj. o czyn zagrożony karą grzywny albo karą pozbawienia wolności do lat 3, albo oboma tymi karami łącznie. Każde z tych postępowań przygotowawczych zakończyło się skierowaniem aktu oskarżenia do Sądu Rejonowego w W.. Sprawy zostały zarejestrowane i prowadzone pod następującymi sygnaturami akt: III K [...] (pierwotnie II K [...]1 – akt oskarżenia k. 553, t. III); III K [...]2 (pierwotnie II K [...]3 – akt oskarżenia k. 507, t. VI); III K [...]4 (pierwotnie II K [...]5 – akt oskarżenia k. 718, t. X). Sygnatury akt uległy zmianie w związku z likwidacją II Wydziału Karnego Sądu Rejonowego w W..

Postanowieniem Sądu Rejonowego w W. z dnia 3 października 2018 r., sygn. akt III K [...]2, połączono do wspólnego rozpoznania sprawy III K [...]2 i III K [...] i prowadzono dalej postępowanie pod sygn. akt III K [...]. Następnie postanowieniem Sądu Rejonowego w W. z dnia 4 października 2018 r., sygn. akt III K [...]4, połączono do wspólnego rozpoznania sprawy III K [...]4 i III K [...] i prowadzono dalej postępowanie pod sygn. akt III K [...].

Wyrokiem Sądu Rejonowego w W. z dnia 30 listopada 2020 r., sygn. akt III K [...], M.B. został uznany za winnego wszystkich zarzucanych mu czynów, z jednoczesnym przyjęciem, że zostały one popełnione w warunkach ciągu przestępstw z art. 37 § 1 pkt 3 k.k.s., i wymierzono mu karę 6 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby wynoszący 2 lata oraz karę grzywny w wymiarze 200 stawek dziennych, ustalając wysokość jednej stawki na kwotę 100 zł. Zgodnie z art. 38 § 1 pkt 3 k.k.s., stosując nadzwyczajne obostrzenie kary sąd wymierza karę pozbawienia wolności przewidzianą za przypisane przestępstwo skarbowe w wysokości powyżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia, nie niższej niż 1 miesiąc, do górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę, co nie wyłącza wymierzenia z takim samym obostrzeniem także kary grzywny grożącej za to przestępstwo obok kary pozbawienia wolności. Oznacza to, że wobec M.B. możliwe było orzeczenie kary pozbawienia wolności o górnej granicy w wymiarze 4 lat i 6 miesięcy.

Powyższy wyrok Sądu I instancji został zaskarżony apelacją obrońcy oskarżonego. Sąd Okręgowy w Świdnicy wyrokiem z dnia 28 grudnia 2021 r., sygn. akt IV Ka 176/21, zmienił zaskarżony wyrok jedynie w ten sposób, że skorygował opisy czynów przypisanych nieprawomocnie M.B., a w pozostałej części zaskarżony wyrok utrzymał w mocy.

Wniosek o wznowienie postępowania zakończony powyższym prawomocnym wyrokiem wniosła obrońca skazanego, podnosząc zarzut o randze tzw. bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. i wskazując, że na etapie postępowania odwoławczego sprawa została rozpoznana w składzie jednoosobowym, podczas gdy przyjęta przez Sąd Rejonowy w W. kwalifikacja prawna czynów objętych ciągiem przestępstw nie uzasadniałaby prowadzenia postępowania przygotowawczego w formie dochodzenia, lecz śledztwa, w

konsekwencji czego apelacja powinna zostać rozpoznana przez Sąd Okręgowy orzekający w składzie trzyosobowym.

Postanowieniem z dnia 19 września 2022 r., sygn. akt II AKo 118/22, Sąd Apelacyjny we Wrocławiu wznowił z urzędu postępowanie w sprawie M.B., uchylił wyrok Sądu Okręgowego w Świdnicy z dnia 28 grudnia 2021 r., sygn. akt IV Ka 176/21, i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym. W uzasadnieniu powołał się m.in. na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 lutego 2019 r., III KK 624/17 (OSNK 2019, z. 7, poz. 33), a także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2022 r., I KZP 15/21 (OSNK 2022, z. 6, poz. 24), z których spójnie wynika, iż w wypadku przyjęcia w wyroku sądu pierwszej instancji kwalifikacji prawnej przypisanego czynu, która nie uzasadniałaby prowadzenia postępowania przygotowawczego w formie dochodzenia, apelację od takiego orzeczenia rozpoznaje sąd odwoławczy w składzie trzech sędziów (art. 29 § 1 *in principio* k.p.k.), nawet jeżeli postępowanie przygotowawcze, w świetle kwalifikacji czynu przyjętej w akcie oskarżenia, mogło toczyć się w formie dochodzenia.

W ocenie Sądu Okręgowego w Świdnicy rozpoznającego ponownie sprawę w postępowaniu odwoławczym, na tle opisanej sytuacji procesowej wyłoniło się zagadnienie prawne wymagające zasadniczej wykładni ustawy, o którym mowa w art. 441 § 1 k.p.k. W rezultacie, postanowieniem z dnia 8 grudnia 2022 r., sygn. akt IV Ka 886/22, Sąd Okręgowy skierował do Sądu Najwyższego pytania prawne zacytowane we wstępnej części niniejszego postanowienia.

W odniesieniu do pytania pierwszego Sąd Okręgowy podkreślił, że w pełni akceptuje stanowisko zawarte w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2022 r., I KZP 15/21, zgodnie z którym jeżeli przestępstwo nieprawomocnie przypisane oskarżonemu zostało zakwalifikowane jako przestępstwo takiej wagi, że nie mogłoby być objęte uproszczoną formą postępowania przygotowawczego, to względy gwarancyjne wymagają, by sprawa o takie przestępstwo była rozpoznana w składzie powiększonym. Sąd pytający zauważa jednak, że ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (t.j. Dz. U. z 2021 r., poz. 2095, ze zm.; dalej:

specustawa COVID) w art. 14fa modyfikuje skład sądu odwoławczego i tym samym ogranicza zastosowanie art. 29 § 1 k.p.k. i art. 449 § 2 k.p.k. Zgodnie z tą regulacją (art. 14fa ust. 1 specustawy COVID), w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii, ogłoszonego z powodu COVID-19, oraz w okresie roku po ich odwołaniu w sprawach rozpoznawanych według przepisów ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego o przestępstwa zagrożone karą pozbawienia wolności, której górna granica nie przekracza 5 lat, na rozprawie apelacyjnej sąd orzeka w składzie jednego sędziego, jeżeli w pierwszej instancji sąd orzekał w takim samym składzie.

Z uzasadnienia postanowienia pytającego Sądu Okręgowego wynika, że Sąd ten przychylił się do stanowiska, iż wspomniany przepis art. 14fa ust. 1 specustawy COVID nie znajduje zastosowania do przestępstw karnoskarbowych. Sąd Okręgowy stwierdził mianowicie, że prawo karne skarbowe jest autonomiczną dziedziną prawa karnego, a Kodeks karny skarbowy zawiera zarówno część materialną, jak i procesową. Zauważa, że zasadniczo w zakresie rozwiązań o charakterze materialnoprawnym Kodeks karny skarbowy jest aktem prawnym samodzielnym, z kolei w zakresie rozwiązań proceduralnych opiera się przede wszystkim na uregulowaniach Kodeksu postępowania karnego (art. 113 k.k.s.). Sąd Okręgowy dostrzega, że art. 14fa specustawy COVID niewątpliwie modyfikuje przepisy Kodeksu postępowania karnego w zakresie składu orzekającego na rozprawie apelacyjnej. Odpowiednie stosowanie przepisów tego Kodeksu w postępowaniu karnoskarbowym mogłoby prowadzić do wniosku, że art. 14fa specustawy COVID znajduje zastosowanie także w tych postępowaniach, jednakże ustawodawca nie wskazał wprost na stosowanie tego przepisu w sprawach o przestępstwa skarbowe. Zdaniem Sądu Okręgowego brak bezpośredniego wskazania w art. 14fa specustawy COVID na jego zastosowanie w sprawach o przestępstwa skarbowe powinien prowadzić do wniosku, że przepisu tego nie stosuje się w tego rodzaju sprawach. W ocenie Sądu Okręgowego za takim stanowiskiem przemawia także treść art. 15zzr¹ specustawy COVID, który to przepis normuje kwestię wstrzymania biegu terminu przedawnienia karalności i literalnie odnosi się do przestępstw skarbowych – dotyczy on spraw „o przestępstwa i przestępstwa skarbowe”. Zdaniem Sądu pytającego jest to

okoliczność ukazująca, że ustawodawca rozgranicza te dwie grupy spraw i tam, gdzie chciał objąć rozwiązaniem normatywnym także sprawy o przestępstwa skarbowe, uczynił to wyraźnie.

Sąd Okręgowy podziela także inne stanowisko wyrażone przez Sąd Najwyższy w sprawie I KZP 15/21, iż przepis art. 14fa ust. 1 specustawy COVID ma charakter wyjątkowy, bowiem jego stosowanie ograniczone jest wyłącznie do szczególnej sytuacji stanu epidemii lub stanu zagrożenia epidemicznego. Oznacza to, że musi być on wykładany w sposób zawężający, a wszelkie wątpliwości co do zakresu jego zastosowania powinny być rozstrzygane na rzecz zasady ogólnej, a więc orzekania przez sąd odwoławczy w składzie trzyosobowym. Sąd pytający zauważa jednak, że pogląd ten nie wyklucza odmiennej interpretacji art. 14fa ust. 1 specustawy COVID, tj. takiej, zgodnie z którą przepis ten znajduje zastosowanie w sprawach o przestępstwa skarbowe będąc odpowiednio stosowanym przepisem karnoprosocowym. Zdaniem Sądu Okręgowego za taką interpretacją przemawiają także względy celowościowe. Skoro bowiem sam ustawodawca uznał, że w sprawach mniejszej wagi nie jest konieczne rozpoznawanie apelacji w składzie powiększonym, to brak jest podstaw do różnicowania składów orzekających w sprawach karnych i karnoskarbowych. Swoje analizy Sąd Okręgowy skonkludował stwierdzeniem, że art. 14fa ust. 1 specustawy COVID nie jest jasny i prowadzi do rozbieżnych interpretacji, co może prowadzić do jego nieprawidłowego funkcjonowania w praktyce.

W odniesieniu do pytania drugiego, Sąd Okręgowy przytoczył pogląd, że ocena prawna czynu przez oskarżyciela publicznego, zaprezentowana w akcie oskarżenia, nie wyznacza w sposób wiążący właściwości rzeczowej sądu i to dokonanie autonomicznej oceny przez sąd (także prezesa sądu, przewodniczącego wydziału) jest miarodajne dla ustalenia właściwości sądu, a jednocześnie ocena sądu pierwszej instancji jest przedmiotem oceny sądu odwoławczego, który może dojść do wniosku, że kwalifikacja prawna przyjęta przez sąd właściwy do rozpoznania sprawy jest wadliwa, zaś przyjęcie prawidłowej kwalifikacji prawnej rzutuje na skład sądu właściwy do rozpoznania sprawy (Sąd Okręgowy powołał się m.in. na: postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 2022 r., I KZP 18/21, OSNK 2022, z. 3, poz. 10; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2022

r., I KZP 15/21; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2014 r., II KK 262/13, OSNKW 2014, z. 9, poz. 68; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 lutego 2019 r., III KK 624/17). Jednocześnie Sąd pytający zwrócił uwagę, że w przywołanych sprawach albo dochodziło do zmiany błędnej kwalifikacji prawnej czynu przez Sąd I instancji, albo prowadzono postępowanie przygotowawcze w błędnej – z punktu widzenia kwalifikacji prawnej czynu – formie.

Sąd pytający wskazał, że w niniejszej sprawie prowadzenie dochodzenia było legalne. W każdym z postępowań przedmiotem był jeden czyn kwalifikowany z art. 107 § 1 k.k.s. w zw. z art. 9 § 3 k.k.s. Sprawy te zostały połączone dopiero w jurysdykcyjnym stadium procesu. Konieczność zastosowania art. 37 § 1 pkt 3 k.k.s. (zastosowanie tego przepisu jest obligatoryjne) ujawniła się zatem w związku z połączeniem postępowań do wspólnego prowadzenia. Do obostrzenia odpowiedzialności sprawcy nie doszło jednak na skutek zmiany kwalifikacji prawnej czynów, ale ze względu na ich popełnienie w warunkach art. 37 § 1 pkt 3 k.k.s. Sąd Okręgowy jednocześnie zauważył, że art. 37 § 1 pkt 3 k.k.s. nie powinien być powoływany w punkcie określającym podstawę kwalifikacji prawnej czynu, a jedynie przy wymiarze kary (zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 17 września 2020 r., II AKa 92/20).

Sąd Okręgowy przywołał treść art. 151a § 2 k.k.s., zgodnie z którym śledztwo prowadzi się w sprawach o przestępstwa skarbowe popełnione w warunkach art. 37 § 1 k.k.s. Wówczas – zgodnie z art. 155 § 1 i 2 k.k.s. – akt oskarżenia wnosi prokurator. Sąd Okręgowy podkreślił jednak, że powołane przepisy stosuje się wówczas, gdy przedmiotem jednego postępowania przygotowawczego są dwa lub więcej przestępstw skarbowych popełnionych ciągiem, zaś w tej konkretnej sprawie toczyły się trzy niezależne od siebie postępowania przygotowawcze i przedmiot każdego z nich uprawniał do prowadzenia dochodzenia.

Sąd pytający zauważył wreszcie, że w praktyce finansowe organy postępowania przygotowawczego mogą nie mieć świadomości, że przeciwko podejrzanemu toczą się postępowania przygotowawcze w formie dochodzenia o pojedyncze czyny z art. 107 § 1 k.k.s. popełnione w różnych częściach kraju. Dlatego też, w ocenie Sądu Okręgowego, istnieje problem czy właściwa jest

interpretacja odmienna i w rozpatrywanej sprawie akt oskarżenia powinien wnieść prokurator, a zatem czy w sprawie została złożona skarga uprawnionego oskarżyciela. Zdaniem Sądu Okręgowego przepisy w tym zakresie nie są jasne i jednoznaczne, a brak jest w doktrynie czy orzecznictwie ugruntowanych poglądów zajmujących zdecydowane stanowisko w tej materii, co uzasadnia zadanie pytania prawnego.

Ustosunkowując się do pytania prawnego prokurator delegowany do Prokuratury Krajowej wniósł o odmowę podjęcia uchwały. Zdaniem prokuratora nie są spełnione przesłanki, o których mowa w art. 441 § 1 k.p.k. – jedyna przesłanka, która zmaterializowała się w tym postępowaniu to powiązanie pytania prawnego z postępowaniem odwoławczym.

W odniesieniu do pytania pierwszego prokurator stwierdził, że przepis art. 14fa specustawy COVID ma charakter wyjątkowy, co oznacza, że musi być wykładany w sposób zawężający, a wszelkie wątpliwości co do jego zastosowania powinny być rozstrzygane na rzecz zasady ogólnej, a więc orzekania przez sąd odwoławczy w składzie trzysobowym. Prokurator powołał się w tym względzie na postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2022 r., I KZP 15/21. Prokurator odwołał się również do tego, że w ramach jednego aktu prawnego różne zwroty nie mogą być interpretowane jako tożsame. Skoro zatem w art. 15zzr¹ specustawy COVID użyto zwrotu „w sprawach o przestępstwo i przestępstwo skarbowe”, to oznacza, że brak wskazania na „przestępstwo skarbowe” w art. 14fa ust. 1 specustawy COVID skutkuje wyłączeniem postępowań o te przestępstwa spod działania tego przepisu. Zauważył ponadto, że również w ramach przepisów Kodeksu postępowania karnego ustawodawca rozgraniczył te dwie kategorie spraw. Wskazał w tym względzie na art. 183 § 1 k.p.k., zgodnie z którym świadek może uchylić się od odpowiedzi na pytanie, jeżeli udzielenie odpowiedzi mogłoby narazić jego lub osobę dla niego najbliższą na odpowiedzialność za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe. W ocenie prokuratora Sąd pytający w znacznej mierze sam udzielił sobie odpowiedzi na zadane pytanie, a występując z wnioskiem w trybie art. 441 § 1 k.p.k. jedynie ograniczył się do przedstawienia różnych możliwości interpretacyjnych art. 14fa specustawy COVID.

W odniesieniu do drugiego pytania prawnego, prokurator wskazał, że Sąd pytający ograniczył się wyłącznie do wyłożenia swoich wątpliwości, nie podejmując próby samodzielnej odpowiedzi na zadane pytanie. W ocenie prokuratora zagadnienie zawarte w pytaniu drugim jest już rozstrzygnięte w orzecnictwie. Prokurator wymienił w tym względzie postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2022 r., I KZP 15/22, oraz wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 20 lutego 2019 r., III KK 624/17; z dnia 9 grudnia 2021 r., II KK 499/21. Zgodnie z poglądami zawartymi w tych orzeczeniach, dla oceny, czy w sprawie powinno być prowadzone dochodzenie czy śledztwo miarodajne są nie tylko opis czynu i kwalifikacja prawna zawarte w akcie oskarżenia, ale również, a może nawet przede wszystkim, opis i kwalifikacja prawna czynu przyjęte w wyroku sądu I instancji. Powołując się na wykładnię celowościową prokurator podniósł, że jednoosobowy skład sądu odwoławczego został przez ustawodawcę przewidziany w sprawach drobniejszych. Jeżeli sąd pierwszej instancji skazał oskarżonego za przestępstwo niemieszczące się w tym katalogu, nawet jeśli uprzednio – wedle formy prowadzonego postępowania przygotowawczego albo kwalifikacji prawnej czynu zawartej w akcie oskarżenia – do niego się zaliczało, nie można mówić, że na dalszym etapie postępowania nadal jest to sprawa o przestępstwo drobniejszego rodzaju. Chodzi więc o rzeczywisty charakter przestępstwa będącego przedmiotem postępowania, który może być zmienny w czasie i raz przyjęty nie jest wiążący. Jeżeli przestępstwo nieprawomocnie przypisane oskarżonemu zostało zakwalifikowane jako przestępstwo takiej wagi, że nie mogłoby być objęte uproszczoną formą postępowania przygotowawczego, to względy gwarancyjne wymagają, by sprawa o takie przestępstwo była rozpoznana w składzie powiększonym.

Co do problemu braku skargi uprawnionego oskarżyciela, prokurator podkreślił, że Sąd pytający nie podjął jakiejkolwiek próby zmierzenia się z zaistniałym problemem, a jedynie przedstawił swoje wątpliwości co do możliwej interpretacji zaistniałej sytuacji procesowej. Zdaniem prokuratora próba samodzielnego wyjaśnienia regulacji prawnej w tym zakresie, przeprowadzona wnikliwie, pozwoliłaby na dokonanie rozstrzygnięcia. Prokurator powołuje się przede wszystkim na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2018 r., IV KK 238/17, w którym zawarto stanowisko, że jeżeli wniesienie aktu oskarżenia przez

finansowy organ postępowania przygotowawczego było zgodne z przepisami obowiązującymi w dacie tej czynności, nie jest prawidłowe uznanie, że sąd I instancji przeprowadził postępowanie przy braku skargi uprawnionego oskarżyciela.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Przedstawienie Sądowi Najwyższemu zagadnienia prawnego wymagającego zasadniczej wykładni ustawy uzależnione jest od spełnienia kilku warunków. Po pierwsze, musi wyłonić się ono przy rozpoznawaniu środka odwoławczego przez sąd. Po drugie, w zagadnieniu takim musi wystąpić istotny problem interpretacyjny związany z wykładnią przepisu, który w praktyce sądowej jest rozbieżnie interpretowany, albo też przepisu, który sformułowany jest wadliwie lub niejasno. Po trzecie, w sprawie takiej musi zachodzić konieczność dokonania „zasadniczej wykładni ustawy”, czyli sytuacja, w której przepis taki umożliwia rozbieżne interpretacje, co byłoby niekorzystne dla funkcjonowania prawa w praktyce. Po czwarte, między przedstawionym zagadnieniem prawnym a dokonanymi w sprawie ustaleniami faktycznymi musi zachodzić związek, który oznacza, że wyjaśnienie wątpliwości interpretacyjnych musi być niezbędne dla rozstrzygnięcia sprawy (zob. R. A. Stefański, *Instytucja pytań prawnych do Sądu Najwyższego w sprawach karnych*, Kraków 2001, s. 254-261, 352-371). Przekazanie zagadnienia prawnego, jako stanowiące wyjątek od określonej w art. 8 § 1 k.p.k. zasady samodzielności jurysdykcyjnej sądu karnego, musi być przy tym poprzedzone przez sąd pytający dokonaniem próby usunięcia podniesionych wątpliwości interpretacyjnych w drodze wykładni operatywnej (R. A. Stefański, *op. cit.*, s. 357). Przedmiotem pytania prawnego nie mogą być kwestie związane z ustaleniami faktycznymi, oceną dowodów czy też dotyczące możliwości zastosowania określonej normy do ustalonego w sprawie stanu faktycznego. Tryb wskazany w art. 441 k.p.k. nie służy także temu, by sądy odwoławcze, przy pomocy Sądu Najwyższego, upewniały się co do prawidłowości przyjmowanego przez nie stanowiska interpretacyjnego (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 30 września 2010 r., I KZP 17/10, OSNKW 2010, z. 10, poz. 88; z dnia 29 marca 2006 r., I KZP 58/05; z dnia 29 września 2004 r., I KZP 22/04, OSNwSK 2004, poz. 1691).

Tak określonych wymogów przedstawione przez Sąd Okręgowy w Świdnicy pytanie prawne nie spełnia.

Zawarty w pytaniu prawnym problem powstał przy rozpoznawaniu środka odwoławczego. Orzeczeniem z dnia 19 września 2022 r., w sprawie II AKo 118/22, Sąd Apelacyjny we Wrocławiu wznowił prawomocnie zakończone postępowanie przeciwko M.B., uchylił wyrok Sądu Okręgowego w Świdnicy i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym. Postanowienie z dnia 8 grudnia 2022 r., w sprawie IV Ka 886/22, odnosi się zatem do zagadnień, które wyłoniły się w postępowaniu odwoławczym. Problem przedstawiony w pytaniu prawnym co prawda leży poza zakresem sformułowanych zarzutów odwoławczych, dotyczy jednak uchybień zawartych w katalogu tzw. bezwzględnych przyczyn odwoławczych (art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. i art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k.), a więc okoliczności, które Sąd odwoławczy jest zobowiązany wziąć pod uwagę z urzędu, niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów. Niewątpliwie zatem prawidłowe stwierdzenie, czy któreś z tych uchybień wystąpiło w przedmiotowym postępowaniu, ma wpływ na treść orzeczenia.

Objęte pytaniem problemy interpretacyjne nie spełniają jednak kryterium istotnego zagadnienia prawnego, które wymagałoby dokonania – w drodze wyjątku od zasady samodzielności jurysdykcyjnej sądu karnego (art. 8 § 1 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.) – interpretacji przez Sąd Najwyższy. W odniesieniu do obu sformułowanych zagadnień Sąd Okręgowy w Świdnicy nie wykazał, aby w orzecznictwie lub w doktrynie utrwalone były odmienne interpretacje przepisów, czy przepisy były wadliwie zredagowane, czy sformułowane w niejasny sposób, co mogłoby stanowić podstawę do ich odmiennej interpretacji.

W odniesieniu do pierwszego z pytań prawnych Sąd Okręgowy w Świdnicy przedstawił wprawdzie alternatywne rezultaty wykładni art. 14fa specustawy COVID, ale przedstawione wątpliwości mogłyby zostać usunięte przez ten Sąd w drodze wykładni, tym bardziej, że odpowiedź na to pytanie została już zawarta w kilku orzeczeniach Sądu Najwyższego.

Co do pytania drugiego należy zwrócić uwagę, że nie wskazano w nim na przepis prawa, który wymaga zasadniczej wykładni ustawy. W części

postanowienia, w której Sąd uzasadniał przedstawienie tego zagadnienia Sądowi Najwyższemu zabrakło nawet próby rozstrzygnięcia ostatniego z dwóch problemów sformułowanych w pytaniu 2, a mianowicie braku skargi uprawnionego oskarżyciela. Sąd ograniczył się jedynie do jego szerszego przedstawienia, uzasadnienia jego znaczenia w badanej sprawie. Nie podjął nawet próby odpowiedzi na to pytanie.

Podsumowując potrzebę zwrócenia się do Sądu Najwyższego na podstawie art. 441 § 1 k.p.k., Sąd Okręgowy w Świdnicy stwierdził – pomimo braku odwołania w treści pytania do przepisów, które mają wymagać zasadniczej wykładni prawa – że “przepisy regulujące” nie są jasne. Poza tym, uzasadnieniem dla sformułowania powołanych pytań ma być brak jednoznacznego stanowiska wyrażonego w doktrynie i orzecznictwie. Odnosząc się do tego argumentu zauważyć jednak należy, że Sąd pytający nie wskazał rozbieżności w orzecznictwie, które miałyby potwierdzać brak owej jednoznaczności, a jeśli chodzi o doktrynę, to w postanowieniu przywołano zaledwie jedną publikację.

Niestety można odnieść wrażenie, że Sąd Okręgowy w Świdnicy dąży do zwolnienia siebie z obowiązku zajmowania stanowiska w sytuacji, gdy nie znalazł wypowiedzi Sądu Najwyższego lub innych sądów dotyczących identycznego problemu. W związku z tym przypomnieć warto, że “zadaniem Sądu Najwyższego orzekającego na podstawie art. 441 § 1 k.p.k. jest dokonanie »zasadniczej wykładni ustawy«, a nie udzielanie porad, jak należy rozstrzygnąć konkretną sprawę.” (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 września 2010 r., I KZP 17/10).

Jednocześnie, w związku z tym, że sprawa toczy się w postępowaniu odwoławczym w związku z uchyleniem wyroku sądu odwoławczego i wznowieniem tego postępowania przez Sąd Apelacyjny we Wrocławiu, Sąd Okręgowy w Świdnicy zdaje się dążyć również do kontroli decyzji o wznowieniu postępowania podjętej przez Sąd Apelacyjny we Wrocławiu, a nie temu służy procedura z art. 441 k.p.k.

Wobec zajęcia stanowiska o braku podstaw do wydania w tej sprawie uchwały interpretacyjnej, Sąd Najwyższy ograniczy się jedynie do kilku uwag odnoszących się do kwestii podniesionych w pytaniu prawnym, co do zasady rozstrzygniętych już w orzecznictwie i doktrynie.

Problem zakresu zastosowania art. 14fa ust. 1 specustawy COVID był już przedmiotem kilku wypowiedzi orzeczniczych Sądu Najwyższego.

W wyroku z dnia 10 sierpnia 2022 r., IV KK 619/21, Sąd Najwyższy stwierdził, że ww. przepis nie znajduje zastosowania do przestępstw skarbowych. Sąd Najwyższy powołał się na uchwałę Izby Karnej Sądu Najwyższego z dnia 4 kwietnia 2005 r., I KZP 7/05 (OSNKW 2005, z. 5, poz. 44), zgodnie z którą „pojęcie „przestępstwa” występujące w art. 258 § 1 Kodeksu karnego, w brzmieniu obowiązującym przed dniem 17 października 1999 r., obejmowało także przestępstwa skarbowe”. W uzasadnieniu uchwały podniesiono, że od wejścia w życie Kodeksu karnego skarbowego doszło do rozgraniczenia odpowiedzialności karnej i karnoskarbowej, a w konsekwencji użyte w tekście ustawy karnej pojęcie „przestępstwo” nie obejmuje swoim zakresem przestępstw skarbowych. Sąd Najwyższy odwołał się także do art. 15zrr¹ specustawy COVID, normującego zawieszenie biegu terminów przedawnienia w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii. W ustępie 1 przepis ten stanowi następująco: „w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii, ogłoszonego z powodu COVID-19, oraz w okresie 6 miesięcy po ich odwołaniu nie biegnie przedawnienie karalności czynu oraz przedawnienie wykonania kary w sprawach o przestępstwa i przestępstwa skarbowe”. Sąd Najwyższy podkreślił, że gdyby intencją ustawodawcy było objęcie przestępstw skarbowych również dyspozycją przepisu art. 14fa ust. 1 przedmiotowej specustawy, zostałyby to wyraźnie wskazane w jego treści.

Kolejnym orzeczeniem, w którym wykluczono zastosowanie art. 14fa ust. 1 specustawy COVID do składu sądu na rozprawie apelacyjnej w sprawach o przestępstwa skarbowe był wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2022 r., II KK 310/22 (OSNK 2022, z. 11-12, poz. 46). Uzasadniając swoje stanowisko Sąd Najwyższy odwołał się do wyjątkowego charakteru tego przepisu w relacji do art. 29 k.p.k., co wpływa na niedopuszczalność jego rozszerzającej wykładni. Zwrócił też uwagę na jego epizodyczny charakter. Następnie Sąd Najwyższy wykluczył możliwość odpowiedniego stosowania art. 14fa ust. 1 specustawy COVID do postępowania toczącego się na podstawie Kodeksu karnego skarbowego z uwagi na wyraźne odesłanie w art. 113 § 1 k.k.s. do przepisów Kodeksu postępowania

karnego, a nie innych ustaw. W uzasadnieniu wyroku sformułowano również argument z zakresu wykładni systemowej, polegający na odwołaniu do brzmienia art. 15 zzs¹ specustawy COVID, dotyczącego składów orzekających w sprawach cywilnych. Dokonując analizy tego przepisu i porównania jego treści z brzmieniem art. 14fa ust. 1 specustawy COVID, Sąd Najwyższy podkreślił, że ten ostatni przepis nie odwołuje się do postępowań „prowadzonych według” Kodeksu postępowania karnego, tylko do postępowań w sprawach o przestępstwa zagrożone karą nieprzekraczającą 5 lat pozbawienia wolności. Użycie innej terminologii świadczy zatem o tym, że prawodawca świadomie wprowadził ograniczenie zakresu zastosowania art. 14fa ust. 1 specustawy COVID. Ten kierunek wykładni, zdaniem Sądu Najwyższego, znalazł również potwierdzenie w motywach sformułowanych w uzasadnieniu do projektu nowelizacji specustawy COVID, gdzie powoływano się, co podkreślił Sąd Najwyższy, na konieczność zwiększenia bezpieczeństwa epidemicznego i zdrowotnego sędziów orzekających na rozprawie w czasie trwania stanu epidemii lub zagrożenia epidemicznego w sprawach o „drobniejsze przestępstwa zagrożone karą nieprzekraczającą 5 lat pozbawienia wolności”.

Stanowisko tożsame z zawartym w przytoczonych wyrokach Sąd Najwyższy wyraził także w innych sprawach (por. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 29 grudnia 2022 r., II KK 421/22, oraz z dnia 29 marca 2023 r., IV KK 557/22).

Wypada zauważyć, że w postanowieniu z dnia 28 października 2021 r., IV KS 47/21, Sąd Najwyższy zajął stanowisko odmienne od zaprezentowanego, przy czym nie zostało ono poparte szerszym uzasadnieniem. Sąd Najwyższy ograniczył się do wskazania, że w sprawie, w której oskarżonej zarzucono popełnienie czynów kwalifikowanych z art. 62 § 2a k.k.s. w zw. z art. 20 § 2 k.k.s. w zw. z art. 18 § 3 k.k. w zw. z art. 9 § 3 k.k.s. i z art. 56 § 1 k.k.s. w zw. z art. 9 § 3 k.k.s. spełnione są przesłanki wskazane w art. 14fa specustawy COVID, tj. przesłanka temporalna zastosowania tego przepisu, a także, że przedmiotem osądu były czyny zabronione, za które ustawa przewiduje karę nieprzekraczającą 5 lat pozbawienia wolności.

Sąd Najwyższy w tym składzie podziela dominujące stanowisko, zgodnie z którym **przepis art. 14fa ust. 1 specustawy COVID nie ma zastosowania w sprawach o przestępstwa skarbowe**. Na aprobatę zasługują wszystkie

argumenty przywołane przez Sąd Najwyższy w przytoczonych orzeczeniach. Niewątpliwie przepisy art. 14fa specustawy COVID mają charakter epizodyczny i wyjątkowy. Tym samym muszą być interpretowane ściśle i nie mogą być wykładane rozszerzająco. W art. 14fa ust. 1 specustawy COVID ustawodawca wyraźnie posłużył się sformułowaniem przesądzającym, że znajduje on zastosowanie w sprawach „o przestępstwa zagrożone karą pozbawienia wolności, której górna granica nie przekracza 5 lat pozbawienia wolności”. Nie można utożsamiać ze sobą pojęcia przestępstwa i przestępstwa skarbowego. Po pierwsze, prawo karne skarbowe ma charakter autonomiczny (por. uchwała Izby Karnej Sądu Najwyższego z dnia 4 kwietnia 2005 r., I KZP 7/05). Wynika to przede wszystkim z odrębnych regulacji w zakresie m.in. pojęcia „czynu zabronionego”, warunków odpowiedzialności, zasad jej ponoszenia. Tym samym odpowiedzialność za czyny penalizowane na gruncie przepisów Kodeksu karnego skarbowego jest odpowiedzialnością *sui generis* – odpowiedzialnością karnoskarbową, odpowiedzialnością za przestępstwo lub wykroczenie skarbowe. W uzasadnieniu uchwały I KZP 7/05 wprost wskazano, że jeżeli prawodawca zamierza, aby penalizacja niektórych zachowań ujętych w Kodeksie karnym, przy których wśród znamion używano dotąd jako wystarczającego określenia „przestępstwo”, obejmowała nadal również czyny skarbowe, niezbędna jest modyfikacja odpowiednich przepisów Kodeksu karnego. Takie zmiany zostały dokonane ustawą z dnia 10 września 1999 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks karny skarbowy (Dz.U. 1999, nr 83, poz. 931).

Brak możliwości utożsamienia pojęcia przestępstwa i przestępstwa skarbowego jest również widoczny na poziomie językowym w ramach różnych aktów normatywnych, w tym także w specustawie COVID. Zasadne jest powoływanie się na art. 15zzr¹ specustawy COVID, określający grupę spraw, w których wstrzymano bieg terminu przedawnienia jako sprawy „o przestępstwa i przestępstwa skarbowe”. Ustawodawca wyraźnie zatem rozgranicza te dwie grupy czynów zabronionych, tak więc gdyby chciał objąć dyspozycją art. 14fa ust. 1 specustawy COVID także sprawy skarbowe, powinien to wyraźnie zaznaczyć w treści przepisu. Odrębność pojęcia przestępstwa skarbowego uwidacznia się także w nieobowiązującym już, pierwotnym przepisie wstrzymującym bieg terminów

przedawnienia w związku z epidemią COVID-19, tj. art. 15zzr ust. 6 specustawy COVID. Mowa tam była o tym, że terminy przedawnienia nie będą w sprawach o „przestępstwa, przestępstwa i wykroczenia skarbowe oraz w sprawach o wykroczenia”. To kolejny dowód na bardzo wyraźne rozdzielanie przez ustawodawcę spraw w przedmiocie odpowiedzialności karnej, wykroczeniowej i karnoskarbowej.

To rozróżnienie na poziomie językowym widoczne jest także w ramach przepisów Kodeksu postępowania karnego. W odpowiedzi na wniosek prokurator powołał się na art. 183 § 1 k.p.k., zgodnie z którym świadek może uchylić się od odpowiedzi na pytanie, jeżeli udzielenie odpowiedzi mogłoby narazić jego lub osobę dla niego najbliższą na odpowiedzialność za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe. W tym względzie ustawodawca jest konsekwentny, rozróżnia pojęcie przestępstwa i przestępstwa skarbowego jeszcze m.in. w art. 168b k.p.k., art. 213 § 2 k.p.k., art. 237 § 3 pkt 16b, 16c, 16d, 16e k.p.k., czy w art. 323 § 3 k.p.k.

Specustawa COVID dostarcza także argumentu o charakterze systemowym. Zasadnie w sprawie II KK 310/22 powołano się na treść art. 15zzs¹, dotyczącego „covidowego” składu sądu odwoławczego w sprawach cywilnych. Z uwagi na określenie katalogu spraw, w którym przepis ten ma zastosowanie, poprzez posłużenie się przez ustawodawcę ogólnym stwierdzeniem, niezawierającym żadnych ograniczeń czy dookreśleń („w sprawach rozpoznawanych według przepisów ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego”) znajdzie on zastosowanie także w sprawach regulowanych odrębnymi niż Kodeks postępowania cywilnego ustawami, które przewidują stosowanie przepisów tego Kodeksu w zakresie w nich nieuregulowanym. Trafnie wskazuje Sąd Najwyższy, że rzecz wygląda odmiennie na gruncie art. 14fa ust. 1 specustawy COVID, którego brzmienie nie ogranicza się do formuły „w sprawach rozpoznawanych według przepisów ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego”, ale zawiera dookreślenie, że chodzi o przestępstwa zagrożone wskazaną tam karą pozbawienia wolności. Jest to zatem kolejny argument za tym, aby art. 14fa ust. 1 specustawy COVID wyklądać ściśle.

Odpowiedzią na argumenty Sądu Okręgowego w Świdnicy mające charakter celowościowy jest z kolei uzasadnienie do projektu ustawy wprowadzającej art.

14fa specustawy COVID, zawarte w druku sejmowym nr 867-A (autopoprawka do poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw). Uzasadniając propozycję dodania art. 14fa do ustawy, projektodawcy wprost odnieśli się jedynie do potrzeby ograniczenia składów kolegialnych w postępowaniu odwoławczym „w sprawach o drobniejsze przestępstwa, zagrożone karą nieprzekraczającą 5 lat pozbawienia wolności”. Projektodawcy nie uzasadnili, dlaczego przepis ten odnosić miał się jedynie do przestępstw, jednakże wyraźnie to zaznaczyli, nie obejmując spraw o przestępstwa skarbowe.

Podsumowując, gdyby ustawodawca zamierzał objąć dyspozycją przepisu art. 14fa ust. 1 specustawy COVID także sprawy o przestępstwa skarbowe, to powinien to wyraźnie zaznaczyć w treści przepisu, czego jednak nie uczynił.

Drugie pytanie Sądu Okręgowego w Świdnicy dotyczy sytuacji, gdy w postępowaniu przygotowawczym w sprawie o przestępstwa skarbowe toczyły się odrębne postępowania w formie dochodzenia, przy czym w świetle kwalifikacji czynu przyjętej w akcie oskarżenia postępowanie przygotowawcze mogło się toczyć w takiej formie, zaś po wniesieniu do sądu aktów oskarżenia w tych sprawach, połączono sprawy do wspólnego rozpoznania i sąd I instancji wymierzył za przestępstwa skarbowe karę stosując jej nadzwyczajne obostrzenie na podstawie art. 37 § 1 pkt 3 k.k.s. Na tle takiego układu procesowego Sąd Okręgowy zapytuje o skład sądu odwoławczego oraz o to, czy w sprawie doszło do skutecznego wniesienia skargi uprawnionego oskarżyciela.

W odniesieniu do pierwszej z ww. kwestii warto przywołać postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2022 r., I KZP 15/21. Odpowiadając na pytanie prawne dotyczące składu sądu odwoławczego w kontekście art. 14fa specustawy COVID w przypadku zmiany kwalifikacji prawnej czynu, Sąd Najwyższy wskazał, że „w wypadku przyjęcia w wyroku sądu pierwszej instancji kwalifikacji prawnej przypisanego czynu, która nie uzasadniałaby prowadzenia postępowania przygotowawczego w formie dochodzenia, apelację od takiego orzeczenia rozpoznaje sąd odwoławczy w składzie trzech sędziów (art. 29 § 1 *in principio* k.p.k.), nawet jeżeli postępowanie przygotowawcze, w świetle kwalifikacji czynu

przyjętej w akcie oskarżenia, mogło toczyć się w formie dochodzenia (arg. z art. 449 § 2 k.p.k.).

Brak związania sądu opisem i kwalifikacją prawną przyjętą w akcie oskarżenia nie budzi wątpliwości w orzecznictwie Sądu Najwyższego. W uchwale Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2000 r., I KZP 35/00 (OSNKW 2000, z.11-12, poz. 92), stwierdzono, że „w wypadku gdy określony skład sądu zależny jest od rodzaju sprawy poddanej osądowi (art. 28 § 3 k.p.k.), decydujące znaczenie dla oceny, czy sąd był „nienależycie obsadzony” (art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k.), ma czyn przestępny, na którego popełnienie wskazuje akt oskarżenia z tym jednak zastrzeżeniem, że ani opis czynu, ani kwalifikacja prawna zaproponowana w akcie oskarżenia – podobnie jak przy orzekaniu o właściwości – nie wiąże sądu”. Z kolei w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2014 r., II KK 262/13, podniesiono, że związanie sądu opisem czynu i jego kwalifikacją prawną, wskazanymi w akcie oskarżenia, prowadziłoby do nieakceptowalnej sytuacji, w której to prokurator w sposób wiążący decyduje o właściwości sądu (zob. również m.in. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 25 marca 2004 r., I KZP 43/03, OSNKW 2004, z. 4, poz. 36; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 marca 2021 r., IV KK 726/21; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2021 r., II KK 499/21; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 czerwca 2022 r., III KK 106/22; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 lipca 2022 r., II KK 295/22; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2022 r., III KK 240/22).

Zaprezentowana wykładnia art. 449 § 2 k.p.k., stosowanego odpowiednio na podstawie art. 113 § 1 k.k.s. do postępowania o przestępstwa skarbowe, jest podzielana w doktrynie. D. Świecki stwierdził, że art. 449 § 2 k.p.k. nie ma zastosowania, gdy sąd I instancji przyjął taką kwalifikację prawną czynu, która wyklucza prowadzenie postępowania przygotowawczego w formie dochodzenia. Wówczas nie ma znaczenia okoliczność, że postępowanie przygotowawcze zakończyło się w formie dochodzenia. Zdaniem tego Autora, zastosowanie art. 449 § 2 k.p.k. uwarunkowane jest bowiem prawną dopuszczalnością prowadzenia dochodzenia (zob. D. Świecki, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom II*, red. D. Świecki, Warszawa 2022, s. 358). Podobnie zdaniem S. Zabłockiego, w przypadku zaistnienia sytuacji procesowej, w której przyjęta w akcie

oskarżenia kwalifikacja prawna pozwalała nie tylko na prowadzenie, ale i na zakończenie postępowania w formie dochodzenia, jednakże w świetle ustaleń i kwalifikacji prawnej przyjętych przez sąd w wyroku postępowanie przygotowawcze wymagało prowadzenia śledztwa, art. 449 § 2 *in principio* k.p.k. nie powinien znaleźć zastosowania, gdyż w istocie nie chodzi wcale o sprawę o mniejszym ciężarze gatunkowym (zob. S. Zabłocki, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom IV. Komentarz do art. 425–467*, red. R.A. Stefański, S. Zabłocki, Warszawa 2021, s. 597).

Wypada zauważyć, że odmiennie przedmiotowy problem postrzega J. Matras. Powołując się na konieczność zawężającej wykładni przepisów mogących prowadzić do zaistnienia uchybień wymienionych w art. 439 § 1 k.p.k. podnosi, że przepis art. 449 § 2 k.p.k. warunkuje skład sądu II instancji prawidłowością prowadzenia postępowania przygotowawczego w formie dochodzenia. Jeżeli zatem postępowanie przygotowawcze było legalnie prowadzone w formie dochodzenia to sąd odwoławczy może orzekać w składzie jednego sędziego, o ile skład sądu pierwszej instancji był jednoosobowy. Autor podkreśla, że przepis art. 449 § 2 k.p.k. w żaden sposób nie nawiązywał, ani nie nawiązuje do tego, czy kwalifikacja prawna czynu uzasadniająca możliwość prowadzenia dochodzenia zostanie potwierdzona przez sąd pierwszej instancji wyrokiem, czy też nie (zob. J. Matras, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. K. Dudka, Warszawa 2020, s. 1037-1038).

Z kolei A. Sakowicz (zob. A. Sakowicz, [w:] *Kodeks karny Komentarz*, red. A. Sakowicz Warszawa 2023, s. 1302) powołuje się przede wszystkim na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 lutego 2019 r., sygn. akt III KK 624/17, w którym podniesiono – tak jak w sprawie I KZP 15/21 – że forma, w której zakończyło się postępowanie przygotowawcze nie jest bezwzględnie wiążąca w kontekście składu sądu odwoławczego. Toteż „w wypadku przyjęcia w wyroku sądu pierwszej instancji kwalifikacji prawnej przypisanego czynu, która nie uzasadniałaby prowadzenia postępowania przygotowawczego w formie dochodzenia, apelację od takiego orzeczenia rozpoznaje sąd odwoławczy w składzie trzech sędziów (art. 29 § 1 *in principio* k.p.k.), nawet jeżeli postępowanie przygotowawcze, w świetle kwalifikacji czynu przyjętej w akcie oskarżenia, mogło toczyć się w formie dochodzenia (arg. z art. 449 § 2 k.p.k.)”.

W sprawie rozpoznawanej przez Sąd Okręgowy w Świdnicy nie doszło do zmiany kwalifikacji prawnej czynów po wniesieniu aktów oskarżenia. W badanej sprawie połączenie w jednym postępowaniu kilku spraw o przestępstwa skarbowe dopiero na etapie postępowania przed sądem I instancji pozwoliło temu sądowi na dostrzeżenie, że spełnione zostały przesłanki do potraktowania zarzucanych w tych sprawach czynów jako stanowiących ciąg przestępstw, co zgodnie z art. 37 § 1 pkt 3 k.k.s. uzasadniało zastosowanie nadzwyczajnego obostrzenia kary. Z kolei w związku z treścią art. 151a § 2 pkt 1 k.k.s., ta okoliczność powodowała, że gdyby od początku prawidłowo w tej sprawie zastosowano prawo materialne, to właściwą formą prowadzenia postępowania przygotowawczego wobec ciągu przestępstw skarbowych byłoby śledztwo. Pomimo tych różnic, te same argumenty przemawiają za potrzebą samodzielnej oceny prawnej badanych czynów przez sąd i w konsekwencji za stwierdzeniem konieczności rozpoznania sprawy na rozprawie apelacyjnej w składzie trzech sędziów.

Trzeba bowiem zwrócić uwagę na to, co jest przyczyną przyjęcia przez prawodawcę, że gdy przedmiotem postępowania są przestępstwa skarbowe pozostające w tzw. ciągu przestępstw, postępowanie przygotowawcze powinno toczyć się w formie śledztwa. Biorąc pod uwagę konsekwencje wynikające ze spełnienia przesłanek określonych w art. 37 § 1 pkt 3 k.k.s. stwierdzić należy, że tą przyczyną jest ciężar sprawy rozumiany jako surowsze konsekwencje (wynikające z nadzwyczajnego obostrzenia) spotykające sprawcę przestępstw skarbowych popełnionych w ciągu przestępstw w porównaniu do konsekwencji wynikających z odpowiedzialności za jedno przestępstwo. Poza tym, mamy wówczas do czynienia z bardziej skomplikowaną sprawą. Postępowanie dotyczące odpowiedzialności za ciąg przestępstw skarbowych odnosi się bowiem do co najmniej dwóch przestępstw skarbowych pozostających w realnym zbiegu spełniającym kryteria z art. 37 § 1 pkt 3 k.k.s. Tym samym, w takiej konfiguracji procesowej, jak zaistniała w sprawie rozpoznawanej przez Sąd Okręgowy w Świdnicy, pomimo tego, że sprawy o poszczególne przestępstwa skarbowe same w sobie nie wymagały formy śledztwa, to po ich połączeniu i stwierdzeniu, że zachodzi ciąg przestępstw skarbowych, na etapie postępowania sądowego ta łączna sprawa powinna być traktowana jak

sprawa, która wymagałaby formy śledztwa. Wpływa to na konieczność rozpoznania sprawy na rozprawie apelacyjnej w składzie trzech sędziów.

Podsumowując, w sytuacji procesowej, w której przedmiot postępowania przygotowawczego oraz przyjęta na tym etapie kwalifikacja prawna czynu uprawniała do prowadzenia dochodzenia, a następnie, na skutek połączenia spraw do wspólnego rozpoznania w postępowaniu sądowym, zastosowano nadzwyczajne obostrzenie kary z art. 37 § 1 pkt 3 k.k.s., które determinuje konieczność prowadzenia śledztwa, sąd odwoławczy orzeka w składzie trzech sędziów.

Co się zaś tyczy problemu braku skargi uprawnionego oskarżyciela, to należy rozpocząć rozważania od zwrócenia uwagi na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2018 r., IV KK 238/17. Oceniając wystąpienie uchybienia z art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k. z uwzględnieniem zmian Kodeksu karnego skarbowego w zakresie podmiotów uprawnionych do wnoszenia aktu oskarżenia, Sąd Najwyższy zajął stanowisko, zgodnie z którym jeżeli wniesienie aktu oskarżenia przez finansowy organ postępowania przygotowawczego było zgodne z przepisami obowiązującymi w dacie tej czynności, nie jest prawidłowe uznanie, że sąd I instancji przeprowadził postępowanie przy braku skargi uprawnionego oskarżyciela (podobnie: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 2017 r., IV KK 121/17; postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 28 listopada 2018 r., II KK 89/18; z dnia 10 stycznia 2019 r., II KK 158/18).

Nie można jednocześnie tracić z pola widzenia, że zastosowanie art. 37 § 1 pkt 3 k.k.s. nie jest zmianą kwalifikacji prawnej czynu *sensu stricte*, a wyłącznie jej obligatoryjnym uzupełnieniem i odnosi się do kwestii wymiaru kary. Postępowania przygotowawcze dotyczące poszczególnych przestępstw skarbowych nie spełniały kryteriów obligujących do prowadzenia śledztwa (art. 151a § 2 *a contrario* k.k.s.). Biorąc pod uwagę konsekwencje wynikające ze spełnienia przesłanek określonych w art. 37 § 1 pkt 3 k.k.s. stwierdzić należy, że przyczyną prowadzenia w takiej sytuacji śledztwa jest ciężar sprawy, rozumiany jako surowsze konsekwencje prawne, wynikające z obligatoryjnego nadzwyczajnego obostrzenia kary, w porównaniu do konsekwencji wynikających z odpowiedzialności za jedno przestępstwo. Ponadto objęcie kilku czynów ciągiem prowadzi do zwiększenia

stopnia skomplikowania sprawy – postępowanie dotyczące odpowiedzialności za ciąg przestępstw skarbowych odnosi się bowiem do co najmniej dwóch przestępstw skarbowych pozostających w realnym zbiegu spełniającym kryteria z art. 37 § 1 pkt 3 k.k.s. W konsekwencji, jako że prowadzono odrębne postępowania przygotowawcze co do każdego z czynów, akty oskarżenia nie musiały być wniesione przez prokuratora. Sąd Najwyższy podziela zatem pogląd wyrażony w sprawie IV KK 238/17, że w sytuacji, w której wniesienie aktu oskarżenia przez finansowy organ postępowania przygotowawczego było zgodne z przepisami obowiązującymi w dacie tej czynności, nie jest prawidłowe uznanie, iż sąd I instancji przeprowadził postępowanie przy braku skargi uprawnionego oskarżyciela.

Ciąg przestępstw skarbowych, który stanowi szczególną odmianę realnego zbiegu przestępstw skarbowych, jest instytucją prawa materialnego, której stosowanie jest obowiązkiem sądu (zob. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 sierpnia 1999 r., I KZP 24/99, OSNKW 1999, z. 9-10, poz. 48; postanowienie Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 1 kwietnia 1992 r., II AKz 108/92, OSA 1992, z. 9, poz. 49). W uchwale z dnia 19 sierpnia 1999 r., I KZP 24/99, odnosząc się do proponowanego sposobu rozwiązania trudności wynikających ze stwierdzenia, że w odniesieniu do niektórych spośród przestępstw spełniających warunki do zastosowania instytucji ciągu przestępstw zachodzą podstawy do nadzwyczajnego złagodzenia kary, Sąd Najwyższy stwierdził, że oczywistą konsekwencją przyjęcia materialnoprawnej konstrukcji ciągu przestępstw jest niewymierzanie kar za poszczególne przestępstwa i kary łącznej. Nie jest zatem również możliwe „rozbicie” ciągu przestępstw na potrzeby wymiaru kary. Z kolei Sąd Apelacyjny w Gdańsku (II AKz 108/92) stwierdził, że przyjęcie konstrukcji ciągu przestępstw nie jest zależne od woli prowadzącego postępowanie, a wyłączenie z szeregu czynów niektórych z nich i pozostawienie ich odrębnemu postępowaniu lub zrezygnowanie z kwalifikowania ich jako wieloczynowego przestępstwa ciągłego „z przyczyn procesowych”, a zwłaszcza z powodu trudności *stricto* technicznych, jest niedopuszczalne. W sprawie, w której Sąd Okręgowy w Świdnicy wystąpił z pytaniem prawnym nie doszło jednak do „rozbicia” sprawy dotyczącej przestępstw skarbowych spełniających przesłanki ciągu przestępstw, ale zaistniała sytuacja odwrotna.

Należy podkreślić, że instytucja ciągu przestępstw skarbowych modyfikuje jedynie wymiar kary. Dlatego do ciągu przestępstw skarbowych nie odnosi się zasada niepodzielności przestępstwa jako przedmiotu procesu karnego i podstawy odpowiedzialności karnej. Przyjęcie ciągu przestępstw skarbowych nie ma znaczenia dla wyznaczenia zakresu zastosowania zasady *res iudicata*. Takie rozumienie tej instytucji znajduje potwierdzenie w tym, że mimo jej materialnoprawnego charakteru brak jej uwzględnienia i rozstrzyganie w odrębnych postępowaniach co do czynów, które powinny być objęte ciągiem przestępstw, nie prowadzi do podważenia wydanych w tych postępowaniach wyroków. W toczącym się później postępowaniu dochodzi do stwierdzenia negatywnej przesłanki do zastosowania art. 37 § 1 pkt 3 k.k.s. Przepis ten przewiduje brak możliwości zastosowania ciągu przestępstw, gdy w odniesieniu do jednego z czynów zapadł pierwszy wyrok, chociażby nieprawomocny. Ta okoliczność potraktowana została zatem przez prawodawcę jako stanowiąca podstawę do odmowy zastosowania w odniesieniu do tego czynu instytucji ciągu przestępstw skarbowych w toczącym się postępowaniu, a nie do podważenia wydanego wyroku. Poza tym, prawodawca przewidział instytucje korygujące taką sytuację procesową. W Kodeksie karnym jest to art. 91 § 3 k.k., którego odpowiednikiem na gruncie Kodeksu karnego skarbowego jest art. 40 § 2. Jak się zaś trafnie wskazuje w oparciu o art. 91 § 3 k.k., przepis ten „pozwala na zachowanie wynikających z ciągu przestępstw konsekwencji w zakresie wymiaru kary także wtedy, gdy doszło do odrębnego skazania za przestępstwa objęte znamieniem ciągłości” (P. Kardas, [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Tom I. Komentarz do art. 53-116*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2016, s. 738).

Wypada też zauważyć, że w przypadku wystąpienia tzw. bezwzględnej przyczyny odwoławczej w postaci braku skargi uprawnionego oskarżyciela, wadą dotknięta jest zarówno czynność wniesienia owej skargi, jak i jej popierania (zob. M. Kurowski, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, LEX/el 2023, t. 39 do art. 17). W tej sprawie czynność wniesienia skargi niewątpliwie została dokonana przez podmiot uprawniony. Rozważać można jedynie kwestię uprawnienia do popierania skargi w sytuacji, gdy wyszło na jaw, że czyny zarzucane oskarżonemu stanowią ciąg przestępstw skarbowych. Jednakże

kompetencja do popierania aktu oskarżenia jest kompetencją wtórną wobec upoważnienia do jego wniesienia. Oznacza to, że podmiot uprawniony do popierania aktu oskarżenia może realizować przysługującą mu kompetencję tylko wówczas, gdy ów akt został wniesiony przez podmiot uprawniony (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 2018 r., II KK 297/17, OSNKW 2018, z. 5, poz. 37).

Dlatego też, pomimo materialnego charakteru instytucji ciągu przestępstw skarbowych oraz obowiązku zastosowania tej instytucji w postępowaniu, w którym zostaną dostrzeżone powiązania między przestępstwami skarbowymi odpowiadające wymogom z art. 37 § 1 pkt 3 k.k.s., **jeżeli prowadzone były odrębne postępowania przygotowawcze i każde z nich miało właściwą dla siebie formę, tj. dochodzenia (art. 151a § 2 *a contrario* k.k.s.), a także w każdym z nich akt oskarżenia wniósł podmiot do tego – na tamtym etapie postępowania – uprawniony, tj. finansowy organ postępowania przygotowawczego (art. 155 § 4 k.k.s.), to następcze połączenie spraw do wspólnego prowadzenia na etapie postępowania sądowego i zastosowanie w wyroku przez sąd I instancji instytucji z art. 37 § 1 pkt 3 k.k.s., warunkującej prowadzenie śledztwa (art. 151a § 2 pkt 1 k.k.s.), które z kolei determinuje wniesienie aktu oskarżenia przez prokuratora, nie może prowadzić do wniosku o braku skargi uprawnionego oskarżyciela (art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k.).** Sprawy dotyczące poszczególnych czynów wypełniających znamiona przestępstw skarbowych pozostających w ciągu przestępstw powinny być rozpoznawane łącznie, ale jeśli nawet na etapie postępowania sądowego nie zostaną dostrzeżone zachodzące między nimi związki, to ta okoliczność nie stanowi podstawy do podważenia wydanego wyroku, a jedynie do możliwości zmiany wymiaru kary w trybie art. 40 § 2 k.k.s.

Mając na uwadze powyższe należało orzec jak w części dyspozytywnej niniejszego postanowienia.

(TM)

[ł.n]

